

Віта Шкарапута

Адвокат, Старший юрист Esquires

Тема: «Отримання позик резидентами: нове валютне регулювання»

Національний банк України (надалі – «НБУ») продовжує послаблювати валютні обмеження. 07 лютого 2019 року набув чинності Закон України «Про валюту і валютні операції» та 10 нормативно-правових актів, які замінили попередні 56, та стали основою для нової ліберальної системи валютного регулювання. Нове законодавство передбачає близько 20 послаблень на валютному ринку. Що ж змінилося у відносинах резидентів та нерезидентів під час отриманням позик?

До набуття чинності нового валютного законодавства порядок отримання резидентами та нерезидентами позик (кредитів, поворотної фінансової допомоги) в іноземній валюті регулювався Положення № 270¹. Цим же Положенням визначався обов'язок НБУ встановлювати максимальні значення процентної ставки за такими договорами.

Договір, за яким резидент отримував кредит від нерезидента, підлягав обов'язковій реєстрації в НБУ, а у випадках, якщо договором було передбачено отримання кредиту з надходженням коштів на рахунок резидента-позичальника за межами України та/або погашення заборгованості за таким кредитом здійснювалося з рахунку резидента, відкритого за кордоном, резидент-позичальник повинен був одержувати індивідуальну ліцензію на розміщення валютних цінностей на рахунках за межами України. Нині обов'язок щодо реєстрації зовнішніх запозичень та отримання індивідуальних ліцензій скасовано.

Кредитні договори з нерезидентами: чинний порядок

З 07 лютого 2019 року банки зобов'язані надавати НБУ інформацію про договори до Автоматизованої системи НБУ «Кредитні договори з нерезидентами» (надалі – «Автоматизована система») в електронній формі, що по суті є повідомною реєстрацією. Що стосується договорів, які були зареєстровані до 07 лютого 2019 року, така реєстрація втрачає чинність. При цьому, вся інформація щодо таких договорів систематизується в автоматизованому режимі і переноситься до облікових записів Автоматизованої системи.

Повідомна реєстрація працює наступним чином. Резидент (позичальник, новий боржник), що не є банком, звертається до обраного ним банку щодо намірів використовувати рахунок для грошових розрахунків (платежів) за кредитним договором та надає всі документи/інформацію про договір (з урахуванням усіх необхідних реквізитів для здійснення операцій за договором). Така інформація повинна бути надана до фактичного проведення валютної операції.

В свою чергу, банк протягом 5 (п'яти) робочих днів після дати подання такої інформації (але не пізніше дня проведення першої валютної операції) повідомляє НБУ про відповідний договір. Така інформація вноситься НБУ до Автоматизованої системи без жодних зобов'язань будь-якого характеру. Банк має доступ до Автоматизованої системи, що дозволяє йому відслідковувати статус взяття на облік договору НБУ, і повідомляє резидента-позичальника про внесення відповідної інформації до Автоматизованої системи.

---

¹ Положенням про порядок отримання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів і надання резидентами позик в іноземній валюті нерезидентам, затвердженим Постановою Правління Національного банку України від 17.06.2004 № 270.

Перелік інформації, що подається резидентом-позичальником, і відповідно банком до НБУ, повинен містити відомості про: договір, додаткові угоди чи інші документи, які стосуються реалізації договору та здійснення валютних операцій за ним (наприклад, графік платежів), додаткові відомості (у разі наявності, в тому числі, інформація про заміну боржника та переведення боргу, про зміну банку, про новий договір позики – новацію), обсяг кредиту/позики (поворотної фінансової допомоги) – суму, валюту; граничний строк розрахунків за договором та ін.

Розрахунки

Валютні операції з купівлі іноземної валюти та/або переказу у зв'язку з виконанням резидентом своїх боргових зобов'язань, здійснює банк, що обслуговує операції за таким кредитним договором.

У випадку, якщо нерезидентом-кредитором є банк, такі операції здійснюються через банк, що обслуговує кредитний договір (банк - первісний кредитор, банк, який визначений головним у банківському консорціумі, або кожний з банків-його учасників у межах наданих коштів; банк - новий кредитор або банк, що обслуговує операції за відповідним кредитним договором, у разі заміни кредитора за кредитним договором) або через будь-який інший банк за вибором резидента-позичальника відповідно до визначеного законом порядку.

Резиденти з метою виконання своїх боргових зобов'язань перед нерезидентом (кредитором або гарантом/поручителем/заставаодавцем, що виконав зобов'язання перед нерезидентом-кредитором за резидента-позичальника), здійснюють валютні операції з купівлі іноземної валюти та/або переказу з власних рахунків в іноземній валюті/гривні за кордон або на поточний рахунок нерезидента в Україні (в іноземній валюті та гривні, крім інвестиційного рахунку).

Нерезидентам не дозволяється використовувати інвестиційні рахунки для здійснення операцій з надання резидентам позик або отриманням від резидентів коштів у зв'язку з виконанням останніми боргових зобов'язань. Ця норма також стосується повернення суми одержаного резидентом-позичальником кредиту, так і процентів за його користування, а також здійснення платежів у валюті, що відрізняється від валюти, у якій визначена сума кредиту/позики за договором. Операції можуть здійснюватися (за потреби) через інші поточні рахунки іноземного інвестора в Україні або його рахунки, відкриті за кордоном.

Обмеження

Резиденти повинні здійснювати купівлю іноземної валюти/переказ коштів в іноземній валюті/гривні з дотриманням лімітів, визначених Положенням про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті, затвердженого Постановою Правління НБУ від 02.01.2019 р. № 5. За загальним правилом резиденту-юридичній особі /фізичній особі - підприємцю дозволяється здійснювати такі валютні операції протягом календарного року на загальну суму, що не перевищує в сукупності 2 000 000 євро (або еквівалент в іншій іноземній валюті чи гривні).

Це обмеження не розповсюджується на зобов'язання з виконання боргових зобов'язань перед нерезидентами, а саме :

- платежі у вигляді процентів за кредитами (позиками) – поточні валютні операції;
- операції, пов'язані з виконанням зобов'язань за гарантіями, поруками, заставою, а також операції з відшкодування резидентом-боржником коштів нерезиденту-гаранту (поручителю), який виконав забезпечене гарантією/порукою зобов'язання резидента-боржника перед кредитором (резидентом або нерезидентом). Таке виключення може застосовуватися за умови, що на операції, пов'язані із виконанням основного зобов'язання за відповідним

договором, забезпеченого гарантією, порукою, заставою, не поширюється ліміт (на загальну суму, що не може перевищувати в сукупності 2 000 000 євро/еквівалент в іншій валюті протягом календарного року):

- операції з виконання боргових зобов'язань перед нерезидентами, за залученими резидентами кредитами, позиками (поворотною фінансовою допомогою), включаючи операції, що здійснюються через рахунки резидентів-позичальників, відкриті за кордоном – операції, пов'язані з рухом капіталу.

Накопичення іноземної валюти

Резидент, що купує іноземну валюту для виконання власних боргових зобов'язань перед нерезидентом за кредитним договором має право накопичувати придбану іноземну валюту до чергових дат платежів, що встановлені цим договором (на поточному рахунку в банку, який обслуговує такі операції), без обмеження строку її використання протягом дії зазначеного договору. Однією з умов такого «накопичення» є цільове використання таких коштів, тобто виключно з метою виконання власних боргових зобов'язань за таким договором та в установленому таким договором обсязі.

Резидент зобов'язаний переказати куплену, обміняну на валютному ринку України іноземну валюту для виконання власних зобов'язань перед нерезидентами лише з поточного рахунку резидента, відкритого в банку, крім розрахунків за акредитивами.

Обов'язковий продаж іноземної валюти

Як правило, надходження в іноземній валюті із-за кордону на користь юридичних осіб - резидентів та на території України з поточних рахунків юридичних осіб - нерезидентів (крім інвестиційних рахунків) на користь юридичних осіб - резидентів підлягають обов'язковому продажу на валютному ринку України. Ця вимога стосується надходжень в іноземній валюті 1 групи Класифікатора іноземних валют та банківських металів, затвердженого Постановою Правління Національного банку України від 04.02.1998 № 34 (надалі – «Класифікатор») (в тому числі, євро, долар, фунт стерлінгів) та в російських рублях. З 1 березня відсоток надходження, що підлягає продажу на валютному ринку України банкам та/або НБУ було зменшено до 30 відсотків (з 07 лютого 2019 року до 28 лютого 2019 року частка продажу становила 50 відсотків). Решта надходжень в іноземній валюті залишається в розпорядженні резидентів та нерезидентів і використовується ними з урахуванням положень валютного законодавства.

Проте такому обов'язковому продажу не підлягають надходження в іноземній валюті:

- за кредитом/позикою, що залучається резидентом-позичальником від нерезидента за відповідним договором, за умови, що цей резидент знову-таки використовує такі надходження за «цільовим призначенням» (виключно для виконання власних боргових зобов'язань в іноземній валюті перед кредиторами (нерезидентами, банками) з обов'язковим дотриманням законодавства України, що регламентує здійснення таких валютних операцій); та
- за кредитом/позикою за умови, що в реалізації такого кредиту/позики (повністю або частково) бере участь (шляхом кредитування, страхування, гарантування, поручительства) іноземна особа, до складу учасників (акціонерів) якої входить іноземна держава, що має офіційну рейтингову оцінку, не нижче категорії А, підтверджену в бюлетені однієї з провідних світових рейтингових компаній (Fitch Ratings, Standard&Poor's, Moody's).

Висновки

В цілому, збільшення відповідальності банків в частині розширення їх функцій із здійснення нагляду над дотриманням суб'єктами валютного законодавства і, як результат

спрощена процедура реєстрації кредитних договорів, поступове зниження вимог щодо продажу валютної виручки, можливість накопичення валюти резидентами для розрахунків за своїми борговими зобов'язаннями перед нерезидентами, мало на меті неабиякі прогресивні наміри.

Проте нове валютне регулювання залишає НБУ усі важелі впливу у вигляді можливості запровадження превентивних заходів захисту за наявності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, серед яких встановлення особливостей здійснення операцій, пов'язаних із рухом капіталу (в тому числі, пов'язаних з наданням та отриманням резидентами позик), запровадження дозволів або лімітів на проведення окремих валютних операцій та ін.

Підбиваючи підсумки, необхідно зазначити, що дійсно, нові валютні послаблення спрямовані на полегшення ведення бізнесу та покращення інвестиційної привабливості країни. Проте припинення валютного нагляду за «незначними операціями» (до 150 000 гривень), чи заміна ліцензій лімітами, наразі є лише одним із кроків на шляху до встановлення режиму вільного руху капіталу.